A. Łuckiewič i J. Stankiewič.

Biełaruski prawapis.

Wydańnie Biełaruskaha Kamitetu.

„Zur Verbreitung im Gebiet
des Oberbefehlshabers Ost und
zur Ausfuhr zugelassen.
Buchprüfungsamt Ob. Ost".

WILNIA,
Drukarnia M. Kuchty
1918.

„Akańnie“ *u* prawapisie prawiedzieno A. Łuckiewičem pawodłuch ustanoŭlenaha im prawiła.

Aŭtary.

A. Łuckiewič i J. Stankiewič.

Biełaruski prawapis.

Wilnia — — — Drukarnia M. KUCHTY — — — 1918

I. Skaz. Słowa. Skład. Zyk. Litera. Hałosny zyk. Suhałosny zyk. Pauhałosny zyk.

§ 1. **Skaz**, Dumka wykazanaja słowami, zawiecca *skazam*. Napr.: *Čy tar čytaje. Wučni wučacca. Małaćbity małociać.* Usio heta skazy, abo wykazanyje słowami dumki ab čytary, wučniach i małaćbitoch.

§ 2. **Słowa**. Skaz składajecca s słoŭ; naprykład, u skazie „*Dzieci hulajuć*“ dwa słowy.

§ 3. **Skład**. Słowa dzielicca na čaści abo składy. Hetak u słowie *cha-ta* dźwie čaści abo dwa składy.

§ 4. **Zyk**. Słowy składajucca z zykaŭ; napr.: u słowie *woł* try zyki.

§ 5. **Litera**. Kab zapisywać abo drukawać zyki, jość znački, katoryje zawucca *literami*.

Biełaruskaja mowa maje 36 zykaŭ. Adny zyki pišucca abo drukujucca adnym, asobnym dla kožnaha zyku znakam ci li-

teraj: a, b, c, ć, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ń, o, p, r, s, ś, š, t, u, ŭ, w, y, z, ź, ž.

Pierepišecie hetyje litery.

Druhije zyki nie majuć dla siabie asobnaje litery i abaznačajucca dźwiema literami; hetkich zykaŭ čatyry: dz, dź, dž, ch.

Pierepišecie hetyje litery.

Zyk *f* čužy, niebiełaruski. Dziela hetaha ŭ biełaruskaj mowie słoŭ z zykam *f* zusim mała: fabryka (ale časta i chwabryka), Afryka i h. p.

Taksama zyk *g* užywajecca tolki ŭ niekatorych słowach: ganak, guzik, ga, ga, ga, (kryk husiej) i niekatorych inšych.

§ 6. Wialikije i małyje litery. Dla abaznačeńnia kožnaha zyku jość pa dźwie litery: adna małaja, a druhaja wialikaja. Wialikije litery taksama čytajucca, jak i małyje, tolki jany inačej pišucca abo drukujucca.

Napišecie ŭslę wialikije litery.

§ 7. Hałosny zyk. Tyje zyki, katoryje možna piejać abo wymaŭlać biaz pomačy druhich zykaŭ, zawucca hałosnymi: a, e, i, o, u, y.

Pierepišecie hetyje litery.

§ 8. **Suhałosny zyk.** Suhałosnymi zykami zawucca takije, katorych nia možna piejać abo wymaŭlać asobna biez hałosnych zykaŭ. Heta buduć: b, c, ć, č, d, dz, dź, dž, f, g, h, k, l, ł, m, n, ń, p, r, s, ś, š, t, w, z, ź, ž.

Pierepišecie hetyje litery.

§ 9. **Paŭhałosny zyk.** Apra̋ča zykaŭ hałosnych i suhałosnych jość jašče zyki paŭhałosnyje. Paŭhałosnych jość dwa: *j*, *ŭ*. Heta tyje ž hałosnyje: *i*, *u*, tolki wymaŭlajucca jany karaciej, tak karotka, što ich biez jakoha-niebudź hałosnaha nielha wyhawaryć.

§ 10. Litery, katoryje abaznačajuć hałosnyje zyki, sami zawucca hałosnymi; katoryje abaznačajuć suhałosnyje zyki—suhałosnymi i katoryje paŭhałosnyje — paŭhałosnymi.

Pierepišecie nižejnapisanyje słowy i zakasujcie ŭ ich hałosnyje litery:

Maci, Baćka, Čeławiek, Młyn, Staŭ, Stawok, Wada, Reká. U letku u krynicy wada ściudzionaja, a ŭ race ciopłaja, a ŭ zimku naadwarot. Sonce świecić Zorki zijajuć. Jakaja miesiačnaja noč! Piwonija ćwicie. Žyta krasuje. U Hanulčynym harodčyku pieknyje krasački. Jak siahońnia miesiačna było ŭ nočy!

§ 11. Hałosnyje i suhałosnyje zyki dzielacca pawodłuh wymowy na ćwiordyje i miakkije.

Hałosnyje ćwiordyje jość: a, e, o, u, y; **miakki hałosny:** i.

Suhałosnyje ćwiordyje, katoryje zaŭsiody čuwać ćwiorda: č, d, dž, ł, r, š, t, ž. Suhałosnyje **siarednije**, katoryje čuwać raz ćwiorda, druhi raz miakka: b, c, dz, g, h, k, m, n, p, s, w, z. Suhałosnyje **miakkije:** ć, dź, l, ń, ś, ź.

Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zakasujcie ŭ ich ćwiordyje suhałosnyje:

U race wiaducca raki i ryba. Wincul pahnaŭ karowy ŭ pole. Dom staić na ŭzhorku. Letaś była wialikaja pawodka. Sioletniaje žyta ŭmałotnaje. La stała stajała maci. Busły palacieli ŭ wyraj. Nastula pasadziła čyrwonuju rožu. Adčyni wakno. Smačnyje śpiełyje čarešni. Pajšoŭ bujny doždž. La płotu pasadženy lipy. Dzicia raście, jak na droždžach.

Pierepisać i zakasawać siarednije suhałosnyje:

Lawonicha i miacielica—biełaruskije skoki. Tam dobra, dzie nas niema. Chto hare na wału, toj śpić na kału. Hareš na wału, śpiš śmieła na pału. Kali strawa dahodzie, to j samawar nie paškodzie.

Družna, dzietki, budžma ŭ zhodzi,
Ci ŭ niadoli ci ŭ pryhodzi,
I złučemsia ŭ šnur, jak husi,
Na dabro ŭsiej Biełarusi.

Pierepisać i zakasawać miakkije suhałosnyje:

Na użleśsi staić chata. Caca, lala — dy ŭ kišeń. Budzie i na našaj wulicy świata. Budziem wučycca, pakul śmierć łučycca. Hamanić, hamanić, znać, niema što zmanić. Ich koń ledż nohi ciahaje. Čaho-ž ty tak żbiedniŭsia? Susiedżka moj darażeńki! Adčyni dżwiery.

II. Dzialeńnie słoŭ na składy. Pieranos słowa z adnaho radka na druhi. Akcent. Kali pisać wialikie litery.

§ 12. U słowie bywaje adzin abo niekalki składoŭ. Napr.: Boh, wa-da, ba-rana. Kożny skład my wymaŭlajem adnym ducham. Dla wymaŭlańnia każnaha składu my adzin raz adčyniajem wusny.

Asobnyje suhałosnyje, jak *s*, *z*, i paŭhałosnyje *j*, *ŭ*, stojučy asobnie, nie stanowiać składu i wymaŭlajucca razam z adnym s susiednich słoŭ.

Dym idzie *s* komina. Dudki robiać *z* łazy. Byli ŭ baćki try syny.

Napisać i razbić na składy:

Hwazdy robiać z zialeza. Cehły robiać z hliny. Ihnat hare pole. Sałaŭi piajuć u mai. Učora było świata. Dzieci wučacca ŭ školе. Marta żwiła wianok z wasilkoŭ. Asaka raście na bałocie. Żonki bielać pałatno. Krasawik — wiesnawy miesiac. Dzie raście zwaniec, tam pożni kaniec. Dzie prapała karoŭka, tam niechaj i wiaroŭka.

Słowa, ŭ katorym jość adzin skład, zawiecca *adnaskładowym*, napr.: koń; dwa składy—*dwochskładowym*, napr.: ła-wa; šmat składoŭ — *šmatskładowym*, naprykład: čyr-wo-nień-ki.

Wypisać spačatku adnaskładowyje słowy, dalej dwochskładowyje i naapošku šmatskładowyje:

Adliha. Sonce. Miesiac. Wucha. Kraj. Strach. Hannula. Płamieńnik. Świet. Šyja. Zwada. Aŭhińnia. Prysada. Woka. Wulica. Jajco. Hrech. Zajac. Kwietka, Cwiet. Mak. Małanka. Wiasiołka. Wołcha. Wosień. Wučyciel. Wučycielka. Ziemlarob. Krawiec. Kasiec. Čytar. Papiera. Niadziela. Paniadziełak. Siena. Halina. Suččo. Barnawałok. Suświetny. Aściarožny. Letašni.

§ 18. Pieranos słoŭ z adnaho radka na druhi. Kali słowa nie pamieščajecca ŭ adnym radku, dyk čaść jaho možna pieranieści na nowy radok.

Pieranosiačy słowy na nowy radok treba:

1) Pierenasić tolki całyje składy, napr. ka-ło-sy, ra-sa.

2) Adna suhałosnaja pamiž dźwiema hałosnymi pieranosicca na nowy radok, napr. na-ha.

3) Z dźwioch adnalkowych suhałosnych, što stajać pamiž hałosnych, adna pakidajecca, a druhaja pieranosicca, napr.: wiasiel-le, každec-ca.

4) Adna litera nie pakidajecca i nie pieranosicca, napr., nia možna pieranieści hetak: i-šoŭ, A-dam.

5) Adnaskładowaje słowa nia dzielicca; jano abo ŭsio pakidajecca, abo ŭsio pieranosicca, napr. sad, kot.

Pierepisać słowy i padzialić ich, jak dla pieranosu:

Wiesna. Ptuška. Siestra. Kniha. Zima. Lampa. Chadnia. Siednia. Nažžo. Čytańnie. Noč. Syradoj pić zdarowa. Pastuch paličyŭ awiečki. Składany nožyk. Doktar lečyć chworych. Kupcy kuplajuć koni. Siestra tče krosny. Siańnia ŭ nas dažynki. Kali nia lubicie maje ihry, dyk zabiraju swaju dudu, dy damoŭ pajdu.

§ 14. Akcent. *Wymaŭlajučy słowa, my adzin skład u im wymaŭlajem hałaśniej, čymsia druhije. Hetkaje pawyšeńnie hołasu nad adnym ś składoŭ zawiecca akcentam.*

Akcent abaznačywajecca wostrym značkom i bywaje na pieršym składzie ad kanca słowa (wadà), na druhim (níwa), na trejcim (dúdačka), na čaćwiertym (raskàzywajuć) i inš., — adnym słowam, jon pastajannaha miesca nie maje, i my rozna powyšajem hołas u roznych słowach.

Pry źmieni słoŭ može źmieniacca i akcent, napr.: koł—kałà (ale kòła—kòły); woŭk — waŭki; pan — paný; bába — babùla; cháta—chàtańka.

Pierepišy nižejnapisanyje skazy i pastaŭ, dzie treba, akcent:

Tatula. Matula. Bratok. Dola. Haława, hrošy, haračynia. Wieličynia. Ty wiasioły, a jon wiesialejšy. Ihnat wykuliŭsia s sanak. Ci ŭmieješ ty kulacca? Hetyje ščeniaty jašče ślapyje. Našaj cialicy dwa hady. Hady wiaducca ŭ bałocie. Hawary, woŭče, paciary, ale ty druhoje dumaješ.

§ 15. Kali pišucca wialikije litery? *Wialikije litery pišucca: na pačatku imi Boha, imion światych, imion i prozwiščaŭ ludziej, nazowy świat—hadaŭnikoŭ, nazowy krajoŭ, hor, rek, wiosak, miest, wulic, nazowy (imia) žywioły i na pačatku asobnych skazaŭ i pisańnia.* Naprykład: Boh. Prancišak Skaryna. Kalady. Biełaruś. Rajskije hory. Nioman. Kuty. Wilnia. Wilenskaja wulica. Rahula. Žučok.

Wučeń spačatku skaže hołasna i wyraźliwa, a paśla napiše nazowy swaje wulicy i miesta, dzie żywie, abo swaje wioski, miastečka, kudy z wioski jeduć na torh ci kirmaš. Dalej niechaj napiše nazoŭ swaje najbližejšaje raki abo woziera, a potym swajo imia i proźwišče, imia swajho baćki, maci, bratoŭ i inš.

Dyktoŭka.

Boh bolš maje, jak razdaŭ. Arciemienak dobry majstra. Syny Jazepawy Lawon i Piotra pajechali ŭ les. Kalady, Wialikdzień i Siomucha — heta hadaŭniki. Wilnia lažyć u sutokach Wielli i Wialejki. Nioman, Dniepr i Dźwina najwialikšyje biełaruskije reki. U Witebščynie wielmi šmat wazior. Horadnia, Połacak, Miensk i Smalensk — staryje biełaruskije miesty. U Słucku kaliś

tkali pieknyje słuckije pajasy. Našaja Padłaska daje šmat małaka.

III. Ab pisańni i - y - j, ŭ.

§ 16. **i** *pišecca tam, dzie čujecca, stanowiučy adna abo razam s suhałosnaj asobny skład.* Napr.: sini, sunica.

Paśla ćwiordych suhałosnych nikoli nia pišecca i, *ale* y.

Śpišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *i* abo *y*.

Prač×taj hetuju kn×hu. U ×ch č×sta ŭ chac×. Mał× žuk, a wial×ki huk. Niema słužk× dla pastušk×. Na sarak× muž×k p×tajecca, c× daloka da rak×. Pakul žan×cca, zaha×cca. U marc× z×my nia hon×ć, u aprel× trawa nie raście. W×dać, ale daloka d×bać. Č×ž×k, č×ž×k, dzie ty b×ŭ? Adz×n woł padłas×, a druh× rab×. B×wajcie zdarow×, c×sow× paroh×. Šawiec paš×ŭ bot×. Jak łaž×cca, dyk nia može nab×cca, a jak ustawać, d×k raščot brać.

i *pastaŭlennaje ŭ siaredzinie składu pamiž suhałosnaj i hałosnaj, nie wymaŭlajecca, a słužyć tolki dla źmiakčeńnia suhałosnaj*, napr.: wieka, dziežka.

Niechaj wučni hołasna i wyrażliwa pračytajuć nižejnapisanyje składy, a paśla ich pierapišuć.

bie	bia	biu	bio
cie	cia	ciu	cio
dzie	dzia	dziu	dzio
mie	mia	miu	mio
nie	nia	niu	nio
pie	pia	piu	pio
sie	sia	siu	sio
wie	wia	wiu	wio
zie	zia	ziu	zio

Dla źmiakčeńnia suhałosnaha ł i *nie ŭžywajecca, bo jość miakkaje l. Miž* ł *i hałosnaj* i *nie bywaje.* Napr.: les, lotać, lany, luty.

Paśla l *nikoli nia pišecca* y.

D y k t o ŭ k a.

Kamień ležyć na miažy. Cyhan, dzietki, nie bahaty. Budzie j na maim rynku kirmaš. Žydy žywuć u mieście. Nia pieršy raz waŭku ŭ lesie zimawać. Čatyry wiarsty za piać dzion jak ahniom spaliŭ. Kamu pa kamu, a tabie dwa kamy. Nie pakul «hodzie», pakul «usio». Prawady na wietašku — nasieńnie ŭ haršku. Woŭk sabaki nie baicca, ale žwiahi nia lubić. Woŭk da lesu ciahnie.

§ 17. *J pišecca: 1) pierad hałosnaj spačatku słoŭ i składoŭ.*

Julka. Januk. Jazep. Jedu. Jabłyk. Jahada. Jon. Jana. Twaje. Skiń swaje ciesnyje boty. Daje, myje.

2) Jak treba adłučyć suhałosnuju ad hałosnaj.

Naprykład: abjechać, żjechać, padjeści, bje, siemja.

Pierepišecie i dakončcie:

Ja bju	Ty bješ	Jon bje
Ja pju	Ty	Jon ....
My bjom	Wy bjecio	Jany bjuć
My....	Wy....	Jany....

Pierad y j nikoli nia pišecca.

Spišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kropki pastaŭcie *i* ab *j*.

Wostra×a ihołka. Hniły×e jabłyki. Dobry×e dzieci. Pa×edziem ław×ć rybu. Strašny×e sny śn×l×sia ×amu. Janučok budu×e chatku. Ja hetaha nia wieda×u. Ihołka tonka×a. Piai swa×e pieśni Małady×e lety chutka m×na×uć. Jak ma×ucca twa×e baćki? Caho ty ba×šsia? Dzie p×uć, tam i li×uć. Kali nie na×eŭsia, to i nie nal×žešsia. Jak na stale, to ruki swa×e. Jaka×a ptuška, tak××e i pieśni. I sawa swa×e dzieci chwal×ć. Nie pa ×urku šapka. Nia ×eŭ, nia ×eŭ—nia moh, a ×ak pad×eŭ, dyk spać by loh. Ta×a ziaziula, ale nie tak kuku×e. Śmierć i radz×ny nie wyb×ra×uć hadziny.

***Kali na kancy słowa abo składu čujecca* i *karotka*, *to treba pisać* j. Naprykład:**

Moj, swoj, twoj, toj, kryj, chawajcie, dawajcie, dahladajcie.

kii—kij, rai—roj, karawai—karawaj, złodziei—złodziej, krai—kraj, lichadziei—lichadziej, żmiai—żmiej, woi—woj.

Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *j* abo *i*:

Čy× heta jabłyk? Zrobiłosia ciamnie×. Jurka daŭ mnie ja×co. Babula ba×e ba×ki. Jo× treba pamyć da×nicu i pada×ć karowu. Ihnatka po×dzie ŭ škołku. Nie pazira× na mianie. Usio adžywa×e pad sonie×kam. ×on pa×šoŭ u les u ×ahady. ×ana ščyra×a. Uwa×dzi ŭ chatu. Kal× nia p×uć, to j nie dziaku×. Swo× swa×mu paw×nien pamahać. Kiń prad sabo×, zno×dzieš za sabo×. Da× Bože, kab usio było hože, a što nia hože, taho nie da× Bože.

Kali i *ŭ pačatku słoŭ i składoŭ prypadaje paśla hałosnych, choć-by ŭ papiarednim słowie, i čuwać karotka, to zamiest* i *naležyć pisać j*. Naprykład: Jon *i*dzie, jana jdzie; *i*hrać, za*j*hrać; *i*dzi—pa*j*dzi.

Na kancy słoŭ i składoŭ paśla suhałosnych j nikoli nia pišecca.

§ 18. *Ŭ pišecca tady, kali pierad im, choć by i ŭ papiarednim słowie, staić hałosny zyk*. Napr.: byŭ, daŭ, woŭk; była ŭ chaci; jana ŭžo napiekła blinoŭ.

Paśla suhałosnych, paŭhałosnych i na pačatku hutarki ci skazu (paśla astanawočnych znakaŭ) ŭ *nia pišecca*. Napr. byŭ u chaci; jon užo pajšoŭ; daj ukusić jabłyka.

Dyktoŭka.

Poŭna krasaček u lesie. Zirk u wadu: a ŭ wadzie cień jaho. Suk złamaŭsia, i parabak zwaliŭsia na ziamlu. Zajac skočyŭ, što duchu, i ŭciok žywy. Jon nie padumaŭ, što robiŭ. Ty ŭžo stary. Čuŭ zwon, ale nia wiedaŭ, dzie jon. Chłopcy pajšli ŭ les. Piŭ, piŭ, dy

nie dapiŭ. Ja jšoŭ pa darozi i pačuŭ kryk. Pahladzieŭ i ŭbačyŭ, što pa poli biahuć dwa waŭki. Płakaŭ, płakaŭ — usio Boh adnakaŭ; jak staŭ piejać, staŭ Boh načej dawać. Smierć uzławaŭšysia ŭlezła ŭ chatu praz komin. Zławiŭ leŭ zajca i chacieŭ jaho žješci. Ja tut užo daŭno ždu ciabie.

W *pišecca tolki pierad hałosnymi. Kali pry žmieni słowa pašla* **w** *nima hałosnaha, dyk zamiest* **w** *pišecca* **ŭ**: ława — łaŭka, słowa — słoŭ.

Žmianić hetyje słowy tak, kab zamiest *w* było *ŭ*: trawa, ława, hrywa, drowy, haława, sawa, drewa, niwa, dziwa, aliwa.

IV. Miakkije i siarednije suhałosnyje. Pierachod *d* i *t* ŭ *dz* i *c*.

§ 19. Miakkije *ć, dź, ń, ś, ź,* **nikoli nia pišucca pierad hałosnymi. Zamiest ich u takich prypadkach pišem** *ci, dzi, ni, si, zi.*

ć—ci kleć — kleci
wić — wici
sieć — sieci
krucić — krucicie
wazić — wozicie

D y k t o u k a.

Moj baćka hare pad lesam. Usio cieła ŭ ranach. Cikawaja cialica. Maci lubić syna Kamu harawać, tamu nie ŭmirać. Ciesna siadzieć na hetaj łaŭcy. Ptuška lacić

u ciomny les. Kali duša ŭ ciele, dyk žyćcio ŭ Boha. Ciotka miesić ciesta. Ja wašeć i ty wašeć, chto-ž nam chleba napašeć? Stal kawać ciažka. Jak baćki twaje majucca? Drewy i kraski ćwituć, a trawy krasujuć. Choć woch, da ŭ dwoch. Ni ŭ piać, ni ŭ dziesiać. Za adnaho wučonaha dziesiać nie wučonych dajuć i to nie biaruć.

dź—dzi ledź — ludzi
roŭnadź — roŭnadzi
jedź — jedzieš
dźwiery — dzira.

D y k t o u k a.

Čeławieče, nia jedź hetaj darohaj, bo nie dajedzieš, dzie treba. Dziciaci treba dać małaka. Hdzież tabie na miadźwiedzia: ledź nohi ciahnieš! Ludzi siedziać na ławach. Kali wiadziecca, dyk i na ščepku pradziecca. Siadźcie za stoł i ješcie wieraščaku. Jany dziela dziaciej pierajechali ŭ miesta. Nie radzisia krasnaj, a ščasnaj. Wydźmuchaj ahniu ŭ jamcy. U sadzie rastuć sadowyje drewy, a ŭ lesie dzikije. Dziaciuk zapłaciŭ za boty dziewiaćdziesiat rubloŭ. Jedźma damoŭ, ludziački. Ciomnyje ludzi bajacca wiedźmy, choć jaje nidzie niema.

ń—ni koń — koni
cień — cieni
aleń — aleni
pień — pni

D y k t o u k a.

Busińki, busińki — abodwy halusińki. Awadzień ukusiŭ kania. Łapacień taki bob. U tydni siem dzion.

Haspadar kupiŭ sažań droŭ. U wiečary cień wialikšy, jak u dzień. Hlańcie, što hena pakazałosia. U žniŭni žnuć žyta. Wierasień—asieńni miesiac. Što s taje chadni, kali ničoha nia wychadziš. Ni sieła, ni pała, daj babi e sała. U haračyniu dobra siadzieć u ciani. Kamień na kamiani lažyć! Pa Haspažy spuści tydzień i adzin dzień, tady žyta siej što dzień. Klikni Hańku s sadu. Narwi mnie sinich krasačak.

ś—si: woś — wosi
kaśba — kasi
prośba — prasi

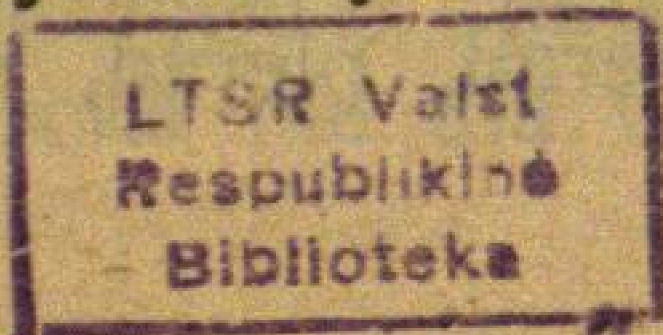
D y k t o u k a.

U wosień ścieluć lon. Świet Božy šyroki. Mnie sonce aślapiło wočy. Siena kosiać u letku. Laśnik ścieraže les. U śniežni bywaje šmat śniehu. Chto jedzie na snaści, a chto na ščaści. U tryścieni mnuć lon. Ściebani jaho puhaj. Moładaść—usio durnaść. Siereda bywaje siarod tydnia. U miesiacy trydcać abo trydcać adzin dzień. Štoś zabaleło ŭ hrudzioch. My z našym susiedam pasiabrawali. Kaśba pačałasia, skasi i ty swaju sienažać. Starec prosić chleba, ale prośba nie zaŭsiody pamahaje. Užo wośmaja hadzina.

ź—zi: złaź — złazić
reź—rezi

D y k t o ŭ k a.

Zorki zichaciać u niebie. Niechaj jon užlezie na drewa. Pajdziema na ŭłaziny da Sawiničaŭ. Biełaruś maja, ziemla rodnaja! Trawa pazielanieła. U łažni jość pałok. U Adama siahońnia łažbiny. Jakajaś reź u žywacie. U zimku małociać zbožže. Usiesłaŭ i Bračysłaŭ biełaruskije kniazi. Zirni, ci tak ja napisaŭ? Pry darozie pasadžena bulba. Na bierazi raki stajaŭ busieł. U Ryzie pa fabrykach jość šmat biełarusaŭ. Stoł staić na padłozie.

§ 20. Zyki *z, s, c, dz*, **addzielenyje suhałosnymi ad** *i, ie, ia, io, iu*, **a taksama pierad** *ć, l* **i pauhałosnym** *j* **zausiody źmiakčajucca. Značycca, bywaje** *ź, ś, ć, dź*. **Tolki pierad** *h, k, ch* **suhałosnyje** *z, s, c, dz* **nie źmiakčajucca.** Naprykład: źbić, aświer, dźwiery, ślaza, hość, źjechać, ale zhiń, schinacca, skiemić.

Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie z, s, c, dz, abo ź, ś, ć, dź.

×kiń heta ry×zio. Kupiec zarabiŭ × wieście rubloŭ. Maci ×chinułasia nad dzicianiom. × wiršnia štoś papsawałasia. U pročki ×birajsia, a žyta siej. Pustoj ptuški, dyk pustyje j pie×ni. Wučeń pračytaŭ ×wie knihi. Ni ×ciaty, ni pawiešeny. U zimku ×wiery chawajucca ŭ nory. Pa×piech ludziom na ×miech. Jaho hołas × winić, jak zwanoček. ×lina bywaje zara×liwaja. Ra×nik zarezaŭ barana. Nia rypajcie ×wiaryma. Cyhan jak haleje, dyk ×mialeje. ×łapy išoŭ woščupkam. My byli ŭ ha×cioch. Ci jo×ć u was ×wiran? Škło jakojeś ×miannaje. Jabłyny ×wituć biełym ×wietam.

§ 21. Kali pry źmieni słowa paśla *d* i *t* prypadaje *i, ie, ia, io, iu*, to *d* pierachodzić u *dz*, a *t—ŭ ć*. Napr. *lod—na lodzie; chata —ŭ chaci.*

Napisać źmianiŭšy słowy tak, kab zamiest *d* było *dz*, zamiest *t—c*:

Lod, chata, ty, płot, rot, kot, mołat, rod, wada, kałoda, zołata, barada, harod, sad, miesta, ciesta, drozd, brod, most, rešata, rada, hazeta, świet, narod, karahod, aziarod, buda, zwada, had, wierad, pierad, siereda, ra-

bota, achwota, halita, kalita, kapota, hoład, lebieda, wuda, sirata, miata, wata, sud, swat, hrad, brat.

V. § 22. Jak adroźnić suhałosnyje: b-p, d-t, h-ch, dz-c, dź-ć, z s, ź-ś, ž-š.

Kali zyki *b*, *d*, *h*, *dz*, *dź*, *z*, *ź*, *ž* stajać pierad suhałosnaj abo na kancy słowa, dyk jany časami čujucca jak *p*, *t*, *c*, *ć*, *s*, *ś*, *š*. Kab dawiedacca, što pisać, treba słowa źmianić tak, kab paśla niewyraźliwych suhałosnych staŭ hałosny zyk. Napr.: *rybka—rybačka*, *sad—sadu*.

b-p. Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *b* abo *p*:

Zatrubi ŭ tru×ku. Zasy× hetuju jamu. Balić zu×. Zławiŭ małuju ry×ku. Ciapier chle× darahi. Kot admaroziŭ ła×ku. Hdzie ty dzieŭ ša×ku? Nasyp aŭsu ŭ žoła×. Wažyš na ry×ku, waž i na jušku. U Adama wysoki ło×. Ło× jaho ła×kaj pa plačoch. U harodzie raście bo×. Ce× wisić u humnie. Poŭnaja łu×ka zbožža. U sadzie la płotu pasadženy li×ki i du×ki. Nie adarwi poča×ki ad kałyški. Ukiń u harščok niekalki dra×koŭ soli. Muzyka ihraŭ na skry×cy. Hału×ka lotaje pa zahumieńni. Chle× na stale, ruki swaje.

d-t. Pierepišecie nižejnapisanyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *d* abo *t*:

Idu pa kła×cy. Mio× sało×ki. Sabaka žniuchaŭ śle× zajca. Adhadaj hetuju zaha×ku. U maim sa×ku śpiejuć jabłyki. Adkła× nia jdzie ŭ ła×. Na race taŭsty lo×. Cha×ka stareńkaja pachiliłasia. Ty bra× moj, ješ chleb swoj. Rybku možna ławić i wu×kaj i sie×kaj. Kožny naro× pawinien šanawać swaju mowu. Heta kwie×ka nie dla twajho nosu. Hra× pabiŭ pša-

nicu. Hoła× i choła× mučać ludziej. I ja byŭ kališ moła×. U kawala ciažki moła×. Kali maješ haru× žyta—budujsia. Dobra du×ka łazowaja, a lapiej duda wialikaja. U le×ku lublu ciabie, dzie×ku, a zimoj žjem chleb s świńnioj.

h-ch. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *h* abo *ch*:

Sioleta haro× stručny. Adzin naro× prytupiŭsia. U miadžwiedzia jość biarło×. Kali wy addaścio doŭ×? Dla cielaci adharodženy katu×. Zrańnia idzie śnie×. Bo× usio bačyć. Dobra zrabiŭ Bo×, što nie daŭ świńni ro×, jana-b uwieś świet pabała-b. Pastu× ściaro× awiečki. Woŭk-kaniu× zarezaŭ kania. U Mikitawych dźwiery nápita adčynieny; du× spuščajuć, čad. Tak lo×ka stało na sercy, byccam kamień z hrudziej zwaliŭsia. Adzin jechaŭ z wozam, a druhi ŭle×ce. Łamać drewy hre×. Načležniki pajechali na načle×. Praz dzirawy mie× zbožže sypiecca. Jakaja dra×kaja daroha! Niema nam nijakaje palo×ki.

dz-c. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *dz* abo *c*:

U Słu×ku ŭsio pa lu×ku. Jość praca hrama×kaja i prywatnaja. My siahońnia waryli klo×ki. Kališ poła×kije kniazi wajewali s kijeŭskimi. Ksion× pajechaŭ da chworaha. Anhli×kaja mowa wielmi ciažkaja. Nawahra×ki i Ašmianski pawiety sumiežnyje miž saboj. Kupie× kupiŭ lon. Krawie× pašyŭ świtku.

dź-ć. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *dź* abo *ć*:

Le× padniaŭ hety kamień. U wosień kapajuć re×ku. Ach, jaki ž ty lanu×ka! Naš zabu×ka časta zabywajecca. Chwalko nachwalicca, a bu×ka nabudziecca. Niechaj-by rabiŭ barždžej, a to porycca, porycca: čysty ŭžo paro×ka. Pryhle×sia da jaho: jaki jon wialiki wy-

ras. Sia× bližej. Je× chutčej, dy zaje×sia pa darozie ŭ miastečka. Lebia× pławaje. Ba×ki hadujuć dziaciej. Padymi henuju žer×. Poŭnaja kle× aŭsu. Sałoma pačała tle×. Zaciahni kalosy pad pawie×. Dumki za harami, a śmier× za plačyma. Mie× dastajuć z ziamli. Roŭna×—heta roŭnaja ziemla. Dzioha× honiać z drewa. Haspadar pastawiŭ wialikuju ka× kapusty. Nie wa×ciesia, ludzi, bo ŭsim błaha budzie.

z-s. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *z* abo *s*:

Na strasie moch wyras, na mochu biaro×ka, milej swaja chatka, jak čužaja wio×ka. Biehała li×ka kala lesu bli×ka. U knižcy šmat abra×koŭ. Ma×kaj mažuć skwaradu, piakučy bliny. Pakacilisia ślo×ki z wačej siracinych. Babula ŭmieje raskazywać cikaŭnyje ka×ki Husty le× zawiecca huščarom. Kaladami bywaje wialiki maro×. Ka×cy nieśli šeść ko×. U harodzie chodzić piać ko×. Wo× siena ŭciskajecca rublom. Be× pachnie. Uwieś le× roŭny, adzin suk doŭhi. Tru× abo piesak pužliwaja žywiolinka. Dziaciučok tro× jabłynku. Wiera× ćwicie ŭ wosień. Šawiec padbiŭ padno×ki. Žytni koła× daŭžejšy, čymsia jačmienny. Poła× prymierz da śniehu. Jaho zyčny hoła×. Ukiń tre×ku ŭ ahoń.

ź—ś. Pierepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *ź* abo *ś*.

Źle× z drewa. Hu× ciapier doraha kaštuje. Užo pačałasia ka×ba. Napišy mnie pro×bu. Takaja niahoda, što choć ty s chaty nie wyła×. Dziadula siadzić na pry×bie. Chado×ka pajšła ŭ školu. Juha×ka i Lawo×ka pajšli ŭ jahady. Ka×bit kosić siena. U drabinie złamałasia wo×.

ž—š. Picrepišecie hetyje skazy i zamiest kryžyka pastaŭcie *ž* abo *š*.

Kab nia je×ka, nie adzie×ka, dyk była-by hrošaj dzie×ka. Praz Biełaruś stu×kaj lijecca reka Nioman. Rabotnik cia×ka pracawaŭ. Ptu×ka začapiłasia no×kaj za wołas siła. Składany no× načej zawiecca składančykam. La darohi staić kry×. U kramie prada wali ry×. Wyharni kačare×kaj wuhal s piečy. Świńni biaz wobmie×ki nia buduć jeści. U zimku časta ženiać Ciare×ku, heta značycca, robiać takije hulni. Kotka zławiła my×ku. Ci cot. ci li×ka? Na palicach lažać kni×ki Poŭny ko× bulby. Kali ŭziaŭsia za hu×, nie kažy, što nia du×. Z jełki zwaliłasia šy×ka. Hušču žjeŭ, a žy×ku pakinuŭ. Na mura×ku smačnaja trawa. Na ŭźmie×ku pastu×ka paświła karowy.

VI. Pierachod častki *z* ŭ *s*.

§ 23. Častka *z*, niezaležna ad taho, ci pišecca asobna ad słowa, ci z im źliwajecca, pierad k, p, t, ch, c, č, s, š, f pierachodzić u *s*; pierad usimi inšymi suhałosnymi (b, d, dz, dź, dž, g, h, l, ł, m, n, r, w, z, ź, ž) a taksama pierad hałosnymi i paŭhałosnymi astajecca niaźmiennaj.

D y k t o ŭ k a.

Jon pryjšoŭ s pola — z raboty, a ja s palawańnia — z lesu. Miesiac paziraje z-za chmar. Ja pajdu z joj, a nie s taboj i nia z im. Nie wychadzi z domu. Z nowym hodam, z nowym ščaściem winšuju ja was. Parabki išli s požni. Z miesta pryjechali kupcy. Praca-

wityje pčołki pracujuć z rańnia da wiečara. Pastuch zhledziŭ, jak woŭk prycikaŭsia da awiec. Skul wy pryjšli? Z wosieni pajšli daždžy i jšli ažno da pieršych marazoŭ.

§ 24. *Raz* i *uz*, źliwajučysia s čarodnym słowam, pierad k, p, t, ch, c, č, s, š, f pierachodziać 'u *ras* i *us*: raskinuć, rastaptać, raschinucca, raścierci, rasčynić, rassypać, uschapicca, uskinuć i inš.

Pierad usimi inšymi suhałosnymi, hałosnymi i paŭhałosnymi astajecca *raz* i *uz*: raźbić, razdać, raźjechacca, uźmiežak, uzarać.

Dyktoŭka.

Raźmiani mnie hrošy. Raskapaj wialikšuju jamu. Ja raśpisaŭsia za ciabie. Raźwiažy hety wuzioł. Padziarecie ryźzio na stužki i satčecie ryzoŭku. Rasčyni wakno. Raźniasi hetyje listy. Nastula raźliła wadu. Jon razmazaŭ plamu jašče bolej. Raściahni hetyje šnury. Jon paziraje ŭ wakno. Baćka raździaliŭ swaje hrošy pamiž synami i dačkami. Zorki rassypalisia ŭ niebie. Uźleź na drewa, razhledźsia nawakoł. Uskinuŭ chatylok na plečy, raźwitaŭsia z baćkami i pajšoŭ da miesta ŭ nawuku. Baćka ŭschapiŭsia, abuŭ boty i, rasčyniŭšy dźwiery, wyjšaŭ na panadworak. Raźwiejsia, tuman; raspływiecieśia, chmary! Poruč raskidany rodnyje wioski, — žalem ściskajucca hrudzi.. Na ŭźbiarežžy było šmat piasku.

VII. Pierachod *o* i *e* ŭ *a*.

§ 25. *O* pišecca tolki tady, kali na im jość akcent; kali-ž pry źmieni słowa akcent pierachodzić na inšy skład, to pišecca *a*. Naprykład: nož—nažom, koł—kałom.

Kali na *e* byŭ akcent, dy pry źmieni słowa zyjšoŭ z jaho, dyk zamiest *e* pišem *a* tolki tady, kali akcent pierajšoŭ na *čarodny* skład. Kali-ž staić dalej, dyk *e* nie źmieniajecca. Naprykład: śnieh—śniažynka, wiečar—wiačorny—wiečarynka.

§ 26. *Nie* i *biez*. Kali ŭ čarodnym słowie (asobnym ci źlitym z *nie* abo *biez*) pieršy ad pačatku skład maje akcent, to *nie* i *biez* pierachodziać u *nia* i *biaz*: nie było — nia budzie; biaz soli, biaz chleba. Kali-ž pačatkowy akcentawany skład maje ŭ sabie *a*, dyk *nie* i *biez* nie źmieniajecca: „*nie já* piaju: narod Božy daŭ mnie ŭ pieśni ład pryhožy“; chleb *biez* masła, kaša *biez* sała, a bulba *biaz* soli.

Dyktoŭka.

Sčyhlik niewialički hramadu źbiraje. Maładomu — moładaść, a staromu — staraść. Ad słowa «hod» wywodzicca «ŭhodki». Słowami my wykazywajem našyje dumki. Pawadyr—heta čeławiek, katory wodzić druhich. Pa race płyŭ lod, katory z małych rečak naniesła wa-

da; šybka płyli ladowyje kryhi, raźbiwajučysia ab bierahi. Na ŭźbiarežžy stajaŭ malenki damok. Zialony les i pazielanieŭšyje ŭžo pali wyhledali wielmi piekna. Nie kažy «hop», pakul nie pieraskočyš. Niejki nieznajomy čeławiek uwajšoŭ u chatu. La chaty byŭ niewialiki harodčyk. Hety šnurok nia wydzieržaŭ cižaru, bo jon niamocny. Mowa niemcaŭ zawiecca niamieckaj, a biełarusaŭ — biełaruskaj. Wartaŭnik chodzić u načy nawakoł domu. Biednaja twaja hałowańka! Drenna jamu chadzić u marożliwuju noč. Pa majoj haławie astaniecca ŭsio tabie: i taŭkač, i mialon, i staroža, i pryhon.

VIII. Kali słowa *nie* treba pisać asobna, a kali razam; złučenyje słowy; častki *że*, *ž*, *by*, *b*.

§ 27. Kali kažem, što čahoś nia treba robić, što čahoś nia robicca, abo što štoś nia dziejecca, tady *nie* pišecca asobna. Np.: nie mani, nie biary, nie spaŭ, nie świtało. Kali-ž kažem, *jaki* chto jość, abo jak što źroblено, tady *nie* pišecca razam s čarodnym słowam. Napr.: niewialikaja jełka, niadobry čeławiek, niepryjaciel.

§ 28. Złučenyje słowy.

Časam dwa abo niekalki słoŭ złučajucca i tworać adno nowaje słowa, katoraje zawiecca złučenym. Słowy, katoryje złučajucca ŭ adno złučenaje, źwiazywajucca s saboj hałośnaj *a*. Napr.: makacior, čužapolny, drúhadzień.

Časami słowy złučajucca i biez złučajučaje hałosnaje, nap.: dziańhub, niedastoj-let.

§ 29. Častki *že*, *ž* **i** *by*, *b* **s papiarednim słowam złučajucca złučkom.** Naprykład: A moj-že ty labiedźka! A maje-ž wy ludziački, dy kudy-ž wy jdziecio? Pryjšoŭ-by ty, bracie, zrańnia, dy papracawaŭ-by trochi. Zamiest siadzieć, padaiła-b ty, dačuška, karowy.

VIII. Astanowačnyje znaki.

§ 30. Kab čytać dobra, čytar pawinien wiedać, što značać astanowačnyje znaki:

1) **,** Zakawyka pišecca miž skazami tam, dzie húkajučy trochu ździeržywajemsia. Kali wyličajem niekalki rečaŭ, imion abo nazowaŭ, tady adłučajem wyličenyje słowy zakawykaj, aprača apošniaha słowa, pierad katorym staić *i*. Napr.: My jeli kapustu, wieraščaku i krupnik. Sioleta dobry ŭradžaj, ale pšanica, sačeŭka i haroch błaha ŭradzili.

2 **;** Kropka z zakawykaj pišecca pamiž skazami, katoryje wykazywajuć dumki nia wielmi ciesna złučenyje miž saboj. Paśla kropki z zakawykaj treba ździeržać hołas bolej, čymsia pry zakawycy, i mieniej, čymsia pry kropcy.

3) . Kropka staić na kancy skazu; pry joj treba nia tolki prypynić, ale i panizić hołas.

4) ? Pytalnik staŭlajecca paśla pytańnia; prad im treba pawysić hołas.

5) ! Kličnik staŭlajecca paśla wyklikańnia.

6) : Dwukroppie značyć blizka toje samaje, što litery h. zn. (heta značycca), dyk słowy paśla dwukroppia bywajuć abjaśnieńniem ci dalejšym wywadam taho, ab čym kazano raniej.

7) „ " Čužasłoŭ pakazywaje, što słowy, pamieščenyje ŭ im, abo čužyje, abo nadzwyčajnyje, abo ŭžywanyje ŭ jakim-niebudź asabliwym značeńni. Kali ŭ apawiedańni prywodziacca ŭłasnyje słowy kaho, to staŭlajucca ŭ čužasłoŭ s papieredžajučym dwukroppiem.

8) - Złučok złučaje dwa ci bolš słoŭ tak, što z ich robicca adna całaść; naprykład: pierš-na-pierš. Kali złučok staić na kancy radka, to jon pakazywaje, što słowa jašče nia skončyłosia, a rešta jaho jość na čarodnym radku.

9) — Praciažka ŭžywajecca tam, dzie piśmieńnik prad rešajučym słowam, ci prad

raźwiazkaj choče krychu praciahnuć cikawaść čytaroŭ.

10) (...) Skobki abyjmajuć jakuju-niebudź bočnuju ŭwahu, katoruju jany wyjmajuć sa źwiazi skazu, tak što słowy pierad skobkami astajucca ciesna źwiazanymi s słowami paśla ich, byccam słoŭ, pamieščenych u skobkach, zusim nie było.

11) ... Niedaskaz staŭlajecca, kali piśmieńnik nia choče wykazać usiaje swaje dumki, ale choče prymusić čytara, kab jon sam dahadaŭsia jaje.

Dyktoŭki.

№ 1, §§ 16—18.

Nichto nia wiedaje, jak chto abiedaje. Naš tata zaniaŭzdoleŭ. Zamiest mianie jaho ŭziali ŭ sałdaty. I z nieba sarwaŭsia i ziamli nie dastaŭ. Koń zaniepaŭ na zadnije nohi. Heta pieknaja kraska, ale pachu nijakaha nie maje. Lapiej haławie pakłanicca, čymsia naham. Koni ŭžo daŭno zapreženy. Nowaje sita na kałku wisić, a staroje pad łaŭkaj nawalajecca. Zapiaješ ty ŭ mianie druhim hołasam. Nie zaprohšy, nie kažy «nu». Zarupiło tabie jechać u takuju pahodu. Huli-huli, dyj u łapci abuli. Čym choćeš, tut zarablaj i karmisia. Hušču pajeŭ, a jušku na kahał. Zaraŭnuj jámu. Žyta dobra zarunieło. Na dware zarać pačało. Niwadniusieńkaje zaranački nie widać na niebie. Zaswarysia na jaho, niechaj nie dureje. Ad kašlu dzicia zasipieło. Haspadynia zaskwaryła bulbu słaninaj. Choć u łaplenym, aby nie ŭ chaplenym. U bahataha haspadara poŭnyje arudy roznaha zbožža. Siańnia ŭ nas kapusta z zataŭkaj. Nie zataŭkaj krupieni, miasa pakładziecca. Praz siłu i koń nie paciahnie. Cełaje zaŭłońnie nabrała cybuli. Jak zirnuŭ, dyk zaraz i paznaŭ. Inšy čeławiek staŭ, jak nie staŭ pić. U swaim kraju, jak u raju. Što duša maje, tym i prymaje. Nie adbiwajsia ad swajho kraju.

№ 2, §§ 19–20.

Leta źbiraje, a zima prajedaje. Daj-že, Bože, na žyćcio, na byćcio, na dobraje zdaroŭje, na doŭhi wiek. Rańniaja ptuška zubki ciarebić, a poźniaja wočki tre.

Unadziłasia świnka ŭ niŭku: ci niŭku sažni, ci świnku zabi. Śmiechi dla ŭciechi, a praŭda dziela Boha, Żywie haspadar zapaśliwa, nikomu nie kłaniajecca. Ci ty zaprasiŭ haściej na łaźbiny? Idziecie, dzieci, z zastolla, puściecie haściej. Pad wiečar zaściudzianieło na dware. Začapiŭšy źwiahu, nia skora adčepišsia. Nie źwiazywajsia sa mnoj, ja ciabie nie čapaju. Zhaniena maja rabota. Sabaka niešta źwiahlicca: znać, čužy čeławiek idzie. Kamu zdałosia, a na mnie zbyłosia. Nia bojsia źwiahliwaha, a kuśliwaha. Achwota jość, ale zdatnaści niema. Ziamielka nas kormić, a sama jeści nia prosić. Małanka źziaje, źziaje, dyj bliśnie. Jon nia złomak, nia duža jaho złamaješ. Złośnica naša i ješci nie pajšła. Na kraj świetu pajdu ad was. Jaki sakawik, taki i krasawik. Złaŭlu ja ciabie, labiedźku. Pašukaj u świronku kluča Twaja stužka ćmianšaja koleram ad maje.

№ 3, § 21.

Što budzie miru, toje j babinamu synu. Hdzieś za morem, hdzieś na wostrawi, tam kaban žywie, łyčem hare, nahami skarodzie, chwastom sieje, za im pšanica rodzie, dzied stary chodzie, pšanicu źbiraje, pirahi piače i ŭsio wojska kormie. Dy nam taho nie znajści, nam taho nie bačyć. Tam dobra, dzie nas niema. Nie kryčała warona ŭ haru latučy, a ŭniz i pahatowi nia budzie. Pad staraść dziadula zaniepadać staŭ. Boh sioleta zaradziŭ pšanicu. Zaskarodžywaj skarej harod, a jak zaskarodziš, pryježdžaj z baronami da mianie. Zachini ad wietru świtkaj dzicia. Zachawaŭ tak, što nichto nia znojdzie. Zwary zacirki s skwarkami. Źwinieła kamora, źwinieła, hdzie naša Tacianka siadzieła, siedziučy ŭ kamory nie hulała, tonkije abrusy tkała. Zwyš łobu wočy nia chodziać. Zhodliwyje dajuć wam rady, ale wy słuchać nia chočecie. Što ŭ lesie rodzicca, u dware zhodzicca. Zdaloku widzić twajo woka. Skuru ździerci treba za hetakuju winu. Nićoha nia moh skazać ździŭleny twajoj mowaj. Daj jakich-niebudź

zierniat z rešata. Twajo woka zirka, zdaloku zieryć! Złodzieju niema wiery, choć ziamlu jeść. Zrańnia byŭ doždžyk.

№ 4, § 22.

Byŭ kwas, dy nie było was. Nie kładzi sabacy palca ŭ rot, bo adkusić. Doždž zaskočyŭ nas u darozie. Ździek nad chlebam—wialiki hrech. Kali Boh złučyć, čaławiek nie razłučyć. Papaŭ u nierat, ni ŭzad ni ŭpierad. Kołas, što zierniat nie maje, dahary łob zadziraje. Wyrwi krasku sabie. Irža źjeła kosku. Dzieci paleźli ŭ sad. Babula ŭmieje kazki dobra kazać. Siahońnia my pastawili čatyry kopki siena. Małyje dzieci—mały kłopat, bolšyje dzieci—bolšy kłopat. Mokry knot nie haryć dobra, a ŭsio traščyć. Abiecaŭ pan pašyć kažuch, i słowa jaho ciopła. Usiu zimačku ŭ adnym kažušku chadžu. Kaladki—haspadarskije paradki. Pryjšli kaladki, bliny dy aładki. U aziarodzie sušycca bob. Na hrudzie wialiki stoh siena. Barančyk złamaŭ nožku. Dzicia śpić u kałyscy. My jšli praz les wuzkoj darožkaj. Poŭnaja łatuška małodziwa. Hrošy kruhły, adtaho i kotki. Žyd kramačku pastawiŭ la swajho panadworku. Kruć, wierć, u čerapočku śmierć. Krupka krupku dahaniaje. Na stužcy kryžyčak wisić. Pčołki źbirajuć miod. Pa łahčynie idučy, nohi pamačyli. Laž na łožku. Dziaciuki z łubkami pajšli ŭ bryby.

№ 5, § 28.

Jon nie pryjaciel naš, a niépryjaciel. Heta stałosia praz niedahlad. Za adnaho bitaha dwoch niabitych dajuć i to nie biaruć. Nie bahabojliwy jon čaławiek, nikoli nie pamože druhomu ŭ biadzie. Nieŭzabawi prychadzi nazad. Won wyhaniu, niahodnika, kali nie papravišsia. Tut niedalik u hrašach jość wialiki. Nia chočeš służyć da hodu, to za niedabyt twoj nie addam usiaje płaty. Nia śpieły jabłyk sarwaŭ, a niedaśpieły.

Tut nie łaska, a kryŭda. Papaŭ pad bratniuju niełasku. Niénasyć niejkaja na was napała. Heta dula nia śpiełaja, a zialonaja. Jon z nieachwoćciem pajechaŭ u darohu. My niaświetłyje ludzi, nam prabačyć možna. Jany nia świetłyje ludzi, a ciomnyje. U niaŭmieki ruki kaleki. Skacina wašaja niaŭłomkaja, nijak ułamać nia možna ŭ sasie. Niechaj Boh tabie pamože Nialohkuju hadzinu piereciarpieli my. Tut astalisia maje niedaborki. Žyćciom swaim nam niesławu čyniš.

№ 6, § 29.

Zajechaŭ-by, kali-b zručyłosia. Jana pieršaja maja niepryjacielka: kab prymieła, u łyžcy-b wady ŭtapiła. Treba-ž było zdarycca hetkamu nieščaściu! Pajšli-b siahońnia kasić, ale doždž pajšoŭ. Kab wiedańnie, dzie pawališsia, walej-by tam sieŭ. Čaho ž wy chočecie ad ich, jany-ž wam ničoha nie abiecali? Jon wyciaŭ-by, kali-b ty nie zatuliŭ mianie. Jakoje-ž heta kresiwo, što ahniu nie daje. Tre było-b zžać siahońnia jačmień, bo pieraśpieje. Kali-b źwieźli snapy ŭ humno, ŭsio było-b dobra. Daj-že, Bože, kab žyta radziło na niwie kopami, na taku ŭmałotam, a ŭ arudzie sporam. Lapiej było-b pracawać doma, čymsia pa świecie badziacca.

Zaŭważenyje abmyłki ŭ druku:

			Nadrukowano:	Pawinno być:
str. 6,	radok	20	*na droždžach*	na draždžách
» 8	»	12	*Cwiet*	Ćwiet
» 12	»	11	*miž l i hałosnaj* i nie bywaje	*paśla l*, a takže miž *l* i hałosnaj i nie bywaje
» 14	»	12	zamiest *l* naležyć pisać *j*	zamiest *i* naležyć pisać *j*
» 14	»	22	(paśla astanawočnych *zna*kaŭ)	(paśla astanowač*nych znakaŭ*)